

Asia Valokuvaan liittyvät oikeudet

Hakija A

Annettu 15.4.1987

Tiivistelmä *A oli myynyt yhden ottamansa diakuvan kappaleen B:n seurakunnalle käytettäväksi vihkiraamatun kansilehdellä. Seurakunta oli saanut oikeuden käyttää kuvaa ainoastaan edellä selostetuin tavoin. Seurakunta oli luovuttanut kuvan X Oy:lle, joka oli käyttänyt sitä kustantamassaan teoksessa. Kuvan kohdalla ei teoksessa ollut mainittu valokuvaajan nimeä. X Oy:llä ei ollut oikeutta ilman A:n lupaa käyttää A:n ottamaa kuvaa kirjassa eli valmistaa kuvasta painamalla kappaleita. Vaikka kirja katsottaisiin valokuvain 7 §:n tarkoittamaksi kansantajuistieteelliseksi teokseksi, X Oy:n olisi siitä huolimatta tullut suorittaa A:lle korvaus kuvan käyttämisestä. A:n nimi olisi tullut mainita kuvaa käytettäessä.*

SELOSTUS ASIASTA

Yleinen oikeusavustaja Mirja Kujansuu on 19.2.1987 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa valokuvaan liittyvistä oikeuksista.

Kujansuu kertoo hakemuksessa, että A oli vuonna 1983 ottanut diakuvan B:n kirkosta. A oli myynyt myöhemmin yhden diakuvan kappaleen B:n seurakunnalle käytettäväksi vihkiraamatun kansilehdellä. Kuva oli maksanut 50 mk.

Seurakunta oli antanut kuvan X Oy:n käyttöön, joka oli käyttänyt kuvaa kustantamassaan, kirjapaino D:n vuonna 1986 painamassa teoksessa.

Kuvan kohdalla ei ollut teoksessa mainittu valokuvaajan nimeä. Kustannusosakeyhtiö X Oy ei ollut suostunut suorittamaan A:lle hyvitystä kuvan käyttämisestä.

Kysymykset

– Onko kuvan julkaisemisella rikottu oikeudesta valokuvaan annetun lain säännöksiä?

- Onko kirjan kustantaja korvausvelvollinen mahdollisesta lain rikkomisesta aiheutuneista vahingoista ja rikkomisen edellyttämästä hyvityksestä?
- Mikä on kohtuullisen hyvityksen määrä?
- Minkälaisesta menetyksestä ja haitasta voidaan ValokuvaL 19 §:n 2 momentin nojalla vaatia korvausta?

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt asian ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Valokuvaan liittyvistä oikeuksista on säädetty oikeudesta valokuvaan annetussa laissa (8.7.1961/405, jäljempänä ValokuvaL). Valokuvalain mukaan valokuva on suojattu tekijänoikeutta lähellä olevalla suojalla, joka ei kuitenkaan ole kaikilta osin sen kanssa yhteneväinen. Lain 1 §:n mukaan sillä, joka on valmistanut valokuvan, on yksinomainen oikeus valmistaa kappaleita kuvasta sekä näyttää sitä julkisesti. Kappaleen valmistaminen käsittää kaikki mahdolliset tekotavat.

Edellä mainittujen taloudellisten oikeuksien lisäksi valokuvaajalla on moraaliseksi oikeuksiksi kutsuttuja oikeuksia. Näiden nojalla on valokuvaaja ilmoitettava, kun valokuvasta valmistetaan kappale tai sitä näytetään julkisesti (ValokuvaL 2 § I momentti). Kuvaa ei myöskään saa muuttaa siten, että kuvaajan arvoa valokuvaajana loukataan. Kuvaa ei saa näyttää julkisesti valokuvaajaa sanotulla tavalla loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Valokuvaajan yksinoikeuteen on lakiin säädetty joitakin poikkeuksia. Jokainen saa valmistaa valokuvasta muutaman kappaleen yksityistä käyttöönsä varten. Näin valmistettua valokuvaa ei ole lupa käyttää muuhun tarkoitukseen.

ValokuvaL 7 §:n mukaan arvostelevaan ja tieteelliseen esitykseen saa ottaa siihen liittyviä julkistettuja valokuvia. Kansantajuistieteelliseen esitykseen otetuista kuvista täytyy kuitenkin suorittaa korvaus.

Valokuvaajan luovutettua kappaleen valokuvasta tai kun kuva on julkaistu saa luovutetun kappaleen tai kappaleet, jotka julkaiseminen käsittää, panna julkisesti näytteille. Tämä oikeuden rajoitus on siis sidottu luovutettuun tai julkaistuun valokuvan kappaleeseen.

Oikeus valokuvaan syntyy ValokuvaL 1 §:n nojalla suoraan valokuvaajalle ilman, että valokuvaajan täytyy suorittaa toimenpiteitä saadakseen suojan. ValokuvaL 15 §:ssä on kuitenkin tärkeä poikkeussäännös edellä mainitusta pääsäännöstä. Lain 15 §:n mukaan tilauksesta valmistetun valokuvan oikeus kuuluu tilaajalle, jollei toisin ole nimenomaan sovittu. Vastaavaa säännöstä ei ole tekijänoikeuslaissa.

Lausuntopyyntöä ilmenee, että A on ottanut diakuvan ilman, että kukaan olisi sitä häneltä tilannut. Edelleen voidaan todeta, että A on myynyt vain oikeuden käyttää kuvaa vihkiraamatun kansilehdellä. Tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntonsa sille annettujen tietojen pohjalta.

Seurakunta on saanut oikeuden käyttää kuvaa vihkiraamatun kansilehdellä, mutta ei muuta oikeutta kuvaan.

Edellä olevan perusteella tekijänoikeusneuvosto toteaa, ettei kustannusosakeyhtiö X Oy:llä ole ollut oikeutta ilman A:n lupaa käyttää A:n ottamaa kuvaa kirjassa eli valmistaa kuvasta painamalla kappaleita. Vaikka kirjaa voitaisiin pitää kansantajuistieteellisenä teoksena, olisi X Oy ollut joka tapauksessa velvollinen suorittamaan valokuvan käyttämisestä korvauksen A:lle.

X Oy:n olisi tullut käyttäessään, vaikkakin luvatta, A:n ottamaa valokuvaa, mainita valokuvaajan nimi.

ValokuvaL 19 §:n 1 momentin mukaan on se, joka käyttää valokuvaa vastoin valokuvalain säännöksiä, velvollinen suorittamaan valokuvaajalle kohtuullisen hyvityksen valokuvan käyttämisestä. Hyvityksen suorittamisvelvollisuudesta käyttäjä ei vapaudu, vaikka käyttäjä vetoaisi siihen, ettei hän tiennyt käyttämisen olevan valokuvalain vastaista. Hyvitys on siis suoritettava, vaikka käyttäjä olisi vilpittömässä mielessä.

Tekijänoikeusneuvoston tehtävänä on antaa lausuntoja tekijänoikeuslain ja oikeudesta valokuvaan annetun lain soveltamisesta. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa valokuvalaissa tarkoitetun kohtuullisen hyvityksen markkamäärään.

ValokuvaL 19 § on muutettu 8.6.1984 annetulla lailla (81611984/ 443). Muutos perustuu tekijänoikeuskomitean muistioon tekijänoikeuden loukkausten tutkinnasta, syytteenpanosta ja seuraamuksista (Opetusministeriön työryhmien muistioita 1983:28). Muistiossa ei ole erikseen käsitelty valokuvaajan oikeuksien loukkauksia, mutta valokuvalakiin tehdyt muutokset vastaavat tekijänoikeuslakiin samaan aikaan tehtyjä muutoksia.

Hallituksen esitys (HE 84:32) keskittyy lähinnä tekijänoikeuslakiin tehtävien muutosten perustelemiseen. Esityksessä todetaan kuitenkin, että oikeudesta valokuvaan annettuun lakiin tehdään vastaavat muutokset. Pe-

rustelujen mukaan olisi hyvityksen määrää arvioitaessa laskennallisena lähtökohtana pidettävä tekijänoikeutta valvovien järjestöjen sopimien korvausperusteiden mukaista korvausta. Milloin sopimuksia korvausperusteista ei jollakin alalla tai jotain käyttöä varten ole olemassa, hyvityksen vähimmäismääränä olisi pidettävä kohtuullista summaa, jolla tekijä todennäköisesti olisi antanut luvan teoksen käyttämiseen. Viime kädessä hyvitys ratkaistaan tuomioistuimessa.

ValokuvaL 19 §:n 2 momentin mukainen korvaus tulee suoritettavaksi silloin, kun valokuvaajan oikeutta on loukattu tahallaan tai tuottamuksesta. Muistiossa 1983:28 ja HE 84:32 esitetyn perusteella voidaan todeta, että ValokuvaL 19 §:n 2 momentin mukaan on suoritettava täysi korvaus kaikesta muustakin vahingosta, jota ValokuvaL 19 §:n 1 momentin mukainen hyvitys ei peitä. Korvattavaksi tulevat valokuvan käyttämisestä aiheutuneet vahingot, kuten saamatta jäänyt voitto. Korvattaviin vahinkoihin kuuluvat myös mahdollista oikeudenkäyntiä varten tarpeellisesta selvityksestä ja valvonnasta aiheutuneet kustannukset. Myös käyttämisestä aiheutunut aineeton vahinko korvataan. Kärsimys ja muu haitta arvioidaan tapauskohtaisesti. Korvauksen määrän tulisi olla sellainen, että vahingonkärsijä sen avulla pääsee samaan asemaan kuin hän olisi ollut, jollei vahinkotapahtumaa olisi lainkaan sattunut. Korvauksen tarkoituksena on vaikuttaa siihen että käyttäjä ei hyödy ilman lupaa tapahtuvasta käyttämisestä. Mikäli vahingon määrästä ei saada riittävää näyttöä, tuomioistuin voi arvioida vahingon suuruuden kohtuuden mukaan.

Tuomioistuimet ovat noudattaneet käytäntöä, jonka mukaan hyvityksen ja korvauksen yhteismäärä on tavanomainen käyttömaksu kaksinkertaisena. Näin esimerkiksi KKO 1984 II 26.